

Verslag Workshop IC10 en A18

M. Buijen¹), J. de Boer²), J.A. Wardekker³)

¹) Provincie Groningen, Groningen, en Tauw bv, Deventer

²) Institute for Environmental Studies (IVM), VU University Amsterdam, Amsterdam

³) Department of Science, Technology and Society, Copernicus Institute for Sustainable Development and Innovation, Universiteit Utrecht, Utrecht

Deliverable of Working Group IC10 & Hotspot Groningen A18

2008

Workshop: Woensdag 10 september 2008, Sint Jansstraat 4 Groningen

Aanwezigen:

Frans Spakman, Jan Spakman, Rob Roggema, Joop de Boer, Arjan Wardekker, Manja Buijen

Aftrap: Rob Roggema

Korte introductie. Voor de zomer kreeg Rob van Joop een mail met daarin de vraag of het mogelijk was een afspraak te maken om informatie uit te wisselen tussen beide Klimaat voor Ruimte projecten. Nog voor de zomer vond er een gesprek plaats aan de hand van een presentatie die Joop had meegebracht. Tijdens dit gesprek kon al veel ingevuld worden (inhoud vanuit A18 Hotspot Groningen in de theorie van IC10). Het idee ontstond om deze uitwisseling in een zelfde setting nog een keer te doen maar dan met wat extra mensen vanuit de Provincie Groningen en vanuit het IC10 project. Vandaar deze workshop.

Voorstelrondje:

Nadat iedereen zich had voorgesteld gaf Joop zijn presentatie (zie bijlage).

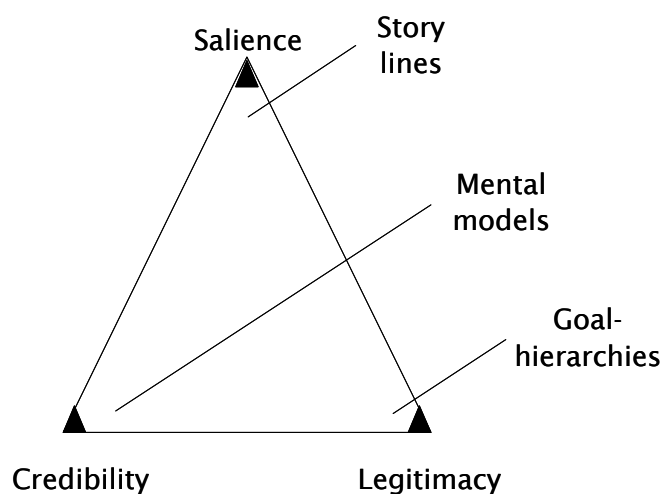
Presentatie:

Het IC10 project houdt zich bezig met de communicatie over klimaat op basis van "frames" (d.w.z. oriëntatiekaders voor onze manier van denken en zien).

IC10 is een vrij theoretisch project terwijl A18 juist een heel inhoudelijk/organisatorisch project is. Beide projecten vullen elkaar zeer goed aan. Het is goed mogelijk om binnen IC10 Groningen als case te gebruiken.

Bij communicatie over klimaat gaat het om de interactie tussen onderzoekers en beslissers. De wisselwerking tussen beide partijen is echter niet optimaal. Het gevolg hiervan is dat je te maken hebt met 'gefrustreerde' wetenschappers als gevolg van de veronderstelling dat de maatschappij niks doet met hun informatie en 'gefrustreerde' beslissers die niet de informatie krijgen die zij nodig hebben.

Het delen van informatie is te begrijpen op basis van onderstaand figuur die een zeker spanningsveld aangeeft tussen relevantie, geloofwaardigheid en legitimiteit van een boodschap.

Informatie moet niet alleen relevant en waar zijn, maar ook legitiem (het moet voor de luisteraar duidelijk zijn dat je het recht hebt om bepaalde dingen te zeggen; invloed in de maatschappij moet je verdienen door te laten merken dat je luistert naar wat de mensen

bezig houdt). Daarnaast is ook de manier waarop je iets vertelt van belang. Door iets te vertellen aan de hand van een bepaalde verhaallijn is het de luisteraars duidelijk te maken op welke manier het onderwerp voor hen relevant is.

Voorts kan het aanreiken van een mentaal model van een gebeurtenis die gebeurtenis geloofwaardig maken. Zoals vermeld, kan de legitimiteit van een boodschap worden bevorderd door aan te geven waar die boodschap te plaatsen is in de hiërarchie van doelen die iemand nastreeft.

Het bovenstaande heeft alles te maken met de beslissingen die op basis van de informatie genomen moeten worden. En bij beslissingen gaat het om de vragen 'Wat wil je?' en 'Hoe kom je daar?'. De onderstaande figuur geeft aan dat hier zekerheden en onzekerheden een rol spelen, waardoor er in feite vier beslissingsstrategieën zijn te onderscheiden.

		Preferences regarding possible outcomes	
		Certainty	<u>Uncertainty</u>
Beliefs about cause/effect relations	Certain	Computational strategy	Compromise strategy
	<u>Uncertain</u>	Judgmental strategy	<u>Inspirational strategy</u>

De figuur geeft vier verschillende situaties weer waarmee je te maken kunt krijgen wanneer zich een beslissingsprobleem voordoet.

De situatie linksboven geeft aan dat je zeker weet wat je voorkeuren zijn en hoe je die onder de gegeven omstandigheden kunt realiseren. De beslissing is dan vaak een kwestie van een rekensom, zoals bij het afwegen van kosten en baten.

De situatie rechtsboven geeft weer dat je zeker weet hoe een verandering/probleem in elkaar steekt, maar compromissen moet sluiten omdat niet iedereen hetzelfde wil.

Linksonder is de situatie dat je weet wat je wilt, maar niet hoe je dit moet bereiken. Je hebt manieren nodig om verschillende strategieën te beoordelen.

Als laatste geeft rechtsonder de situatie weer wanneer je niet zeker weet wat je wilt en niet weet hoe je verder moet komen. Dan heb je inspiratie nodig.

In een beslissingsproces kunnen de vier situaties in verschillende volgordes worden doorlopen.

De bovenstaande kwadranten geven nogal wat stof om over na te denken. Waar zit het POP (provinciaal omgevingsplan) bijvoorbeeld? Volgens Frans zat je voornamelijk in de compromishoek aangezien zekerheid over wat er speelde wel aanwezig was en het er vooral om ging dat we veel dingen wilden die zich niet goed tot elkaar verhouden. Volgens Jan was het eerst meer de inspiratiehoek, hoewel het POP uiteindelijk uitkwam in de compromishoek.

Volgens Rob kon je goed de ontwikkeling in de tijd zien. Het ontwikkelen is begonnen in de inspiratiehoek, er waren onzekerheden over wat we precies wilden, en ook hoe iets te bereiken. In die periode, zo'n 1½ tot 2 jaar geleden zijn veel van die klimaatdingen ontstaan, zoals tekeningen etc.. Bestuurlijk werd die eerste fase wel gewaardeerd. Maar op een gegeven moment was er een (verrassend snelle) omslag van rechtsonder naar linksboven. Er kwam een verordeningachtige, meetbare focus in plaats van een visionaire

benadering. Een mogelijke verklaring voor deze omslag is dat de gedeputeerde uiteindelijk toch wilde dat wat er in het POP kwam, juridisch afgedekt kon worden. Het POP moest dus toetsbaar zijn; dat is met een computational strategy makkelijker dan met een inspirational strategy – meetbare eenheden tegenover 'vage beelden'. Uiteindelijk is er toch nog iets in het visiedeel gekomen, maar dat is pure onderhandelingsstrategie geweest.

De problemen bij de relatie tussen POP en Hotspot kwamen voort uit het feit dat de Hotspot achter liep ten opzichte van het POP. De Hotspot diende twee doelen:

- De resultaten van de hotspot moesten helpen het POP klimaatbestendig vorm te geven, maar om dat te realiseren had eerder begonnen moeten worden.
- Daarnaast was het de bedoeling een methodiek te ontwikkelen die voor andere provincies bruikbaar is.

Ook in Groningen kan de Hotspot overigens nog steeds de basis zijn voor een volgende up-date van het POP. Met het visiedeel moeten we overigens 12 jaar vooruit kunnen. Het kan ook dat er een heel nieuw POP komt zodra er een incident plaatsvindt.

Terugkomend op de vier kwadranten: Hotspot Groningen zit nog steeds in de inspiratiefase, maar het POP is te zien als het resultaat van een computational strategy die tot een meetbaar onderdeel van een formeel planproces moest leiden.

Bewustwording van de planproblemen

Volgens Rob was een belangrijk probleem dat er een tegenstrijdigheid is tussen de wereld van meetbare grootheden en die van de onzekerheden. Beide kunnen niet goed in het dezelfde planproces worden gestopt. Aan de ene kant heb je de meetbare kant, hoeveel woningen moeten er de komende 10-20 jaar komen gegeven de verwachtingen over de aantallen mensen. Bij klimaat en energie zit je op een andere lijn met een tijdshorizon van 50-100 jaar. Je hebt een probleem, maar het is totaal niet duidelijk hoe je het op moet lossen aangezien het probleem niet meetbaar is. Je kunt beide processen niet in één structuur proppen.

Destijds is met DHV begonnen een klimaatatlas van Groningen te maken. Dat was dus nog los van het IPO-project. Het was een eigen idee om een kaart te maken met meteorologische informatie. Het is een lang proces geweest, we hebben zelf workshops georganiseerd. Het KNMI was daar niet blij mee. Daarna is het plan gekomen om voor 8 provincies klimaatschetsboeken te maken. Daar doet het KNMI aan mee en de kaarten zijn nu officieel gelegitimeerd.

Het eerste probleem is om vanuit het onderwerp energie en klimaat voor de lange termijn met 4 scenario's van het KNMI te werken en te zeggen hoeveel waterberging er bijvoorbeeld meer nodig is; het kan ook twee keer zoveel zijn. Het is heel moeilijk om dat in een planproces te integreren.

Het tweede probleem is dat het 'wicked problems' zijn die je pas gaande het werk leert kennen. Voor 'ongetemde' problemen heb je een andere organisatorische omgeving nodig dan bij een planproces gebruikelijk is. Een dialoog is veel beter dan een wetenschappelijke analyse voor het structureren van een probleem, waar zitten oplossingen die op draagvlak kunnen rekenen en waar zitten tegenstellingen. Daarmee creëer je een pad naar andere actoren.

Door te praten met experts op verschillende gebieden wordt het mogelijk om het probleem beter te omschrijven. Het gevolg hiervan is dat je er meer mee kunt, het heeft meer handvaten om er iets mee te doen. Je kunt meer kijken naar kansen dan naar belemmeringen. Het probleem met klimaat en energie is dus dat het onderwerp moeilijk SMART (= Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden) te krijgen is. Hoewel SMART zeer stram is, vraagt de politiek er wel om; het is een afrekeningcultuur.

Bestuurders moeten aan het eind van hun termijn kunnen laten zien wat ze hebben bereikt.

Het belang van bovenstaande analyse is dat de twee lijnen duidelijk zijn geworden: de lijn van het formele planproces en de "by-pass" die in feite door de Hotspot zou moeten worden gecreëerd.

Het bewust worden van deze situatie is zeer belangrijk. Awareness is de eerste stap (handelen is uiteindelijk de laatste stap), maar het duurt heel lang voordat je naar de volgende stap kan. Er zijn twee mogelijkheden namelijk:

- je bent het er mee eens (maar doet verder niks),
- het is urgent, dit leidt vervolgens tot handelen.

De Hotspot staat nog aan het begin van dit alles en moet goed communiceren over het proces. Het uiteindelijke resultaat is dat de uitkomsten van de Hotspot wellicht via een soort "by-pass" opgenomen worden in een meetbaar POP plan.

Een manier om dit proces te versnellen is om niet strikt vast te houden aan de functies die er nu zijn en die te willen beschermen, maar om een ingreep te doen en te kijken hoe snel het gebied zich aanpast en minder kwetsbaar wordt. Je zou een aantal interventies moeten hebben om het proces op gang te brengen.

Het gaat om het procesmatige dat er achter zit. Dat is wat in de backcasting minder goed gaat, want dan heb je een soort beeld van een klimaatbestendig Groningen over 50 jaar en vervolgens kijk je hoe je dat kunt realiseren. Uit zulke sessie komen ingrediënten die je kunt gebruiken. Maar met een interventie, zoals een ingreep in het waterpeil, gaat het fundamenteel anders. Hierdoor ga je niet alleen beschermend redeneren, maar krijg je een prikkel om slimmer met toekomstige functies om te gaan.

Zo'n proces heeft wel aangrijpingspunten nodig. Een beslissing moet ook houdbaar zijn. Voorbeeld. Het peil van het Lauwersmeer verhogen geeft gevolgen in de hele provincie. Minder land, maar wel houdbaarder en duurzamer. De mogelijkheden hiervoor zullen waarschijnlijk in Groningen groter zijn dan bijvoorbeeld in de Randstad in verband met een krimpende bevolking.

Het mengen van mensen kan een succesfactor zijn. Een expert die alleen op zoek is naar waarheid combineren met anderen die bezig zijn allerlei ideeën over kustoplossingen naast elkaar te zetten. De illustratie in Rob's boek toont alle oplossingsrichtingen op één kaart.

De vraag is steeds wat is plausibel en wat is te legitimeren. Er is gewerkt met een "versneld smelten" scenario dat door het KNMI belachelijk werd gevonden. In twee workshops met DHV zijn van de vier KNMI scenario's de extreme dingen bij elkaar opgeteld, die zijn verdubbeld en dat is "versneld smelten" genoemd. Wetenschappelijk kan dat niet, maar het is gedaan omdat we toen al geloofden dat de KNMI scenario's niet het hele speelveld afdekken, en dat blijkt gelukkig ook zo te zijn. Die kappen smelten sneller. Een stijging van 1,50 hadden we. Wat je ziet is dat de provincies zeggen dit zijn KNMI scenario's, die gebruiken we voor ons klimaatbeleid en nog geen 2 jaar later blijkt dat ze niet het gehele speelveld dekken, en dat ze zo'n scenario "versneld smelten" beginnen te erkennen.

Je moet een gat overbruggen tussen wat waarschijnlijk en wat bewezen is. Tussen beide kwalificaties zit een spanningveld. Als je het wetenschappelijk denken volgt, weet je dat je 10 jaar te laat bent. Wij hebben nu nodig wat over aantal jaar als bewezen geldt. Daarom moet je goed luisteren naar mensen met verstand van zaken die een redelijk extreem standpunt innemen in het debat; die zijn 5 jaar later de norm geworden.

Vanuit het KNMI wordt nu een onderscheid gemaakt tussen hun eigen wetenschappelijke scenario's en wat zij noemen beleidsscenario's. Dit laatste geeft enige ruimte voor eigen invulling, maar om het ook te verinnerlijken is een ander verhaal. Want dan komt altijd de vraag wat vond het KNMI ervan. Dan moet je zeggen die vonden het een belachelijk idee. Dat is niet zo'n sterk verhaal. Maar het KNMI draait bij, zoals blijkt uit het werk van de commissie Veerman.

Veel wetenschappers kunnen niets met trendbreuken terwijl dat in de politiek juist wel nodig kan zijn. Als gevolg hiervan kan de wetenschap gezien worden als een probleem of een handicap voor beleid vooral in relatie met de exacte wetenschap.

Waarom Groningen zo anders dan in andere provincies?

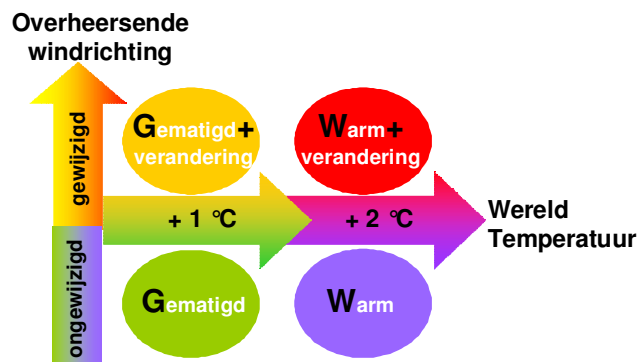
De meeste provincies zijn pragmatisch, durven of kunnen de stap niet zetten. Daarbij heeft het ook te maken gehad met een grote portie toeval.

De Gasunie is begonnen met project over energie en ruimte. Vervolgens heeft de provincie dat verder opgepakt en aangevuld met klimaat en adaptatie en vervolgens toegevoegd aan het POP. Daar is het begonnen, maar continuïteit van de groep mensen die bij dit project betrokken waren, speelde ook een rol.

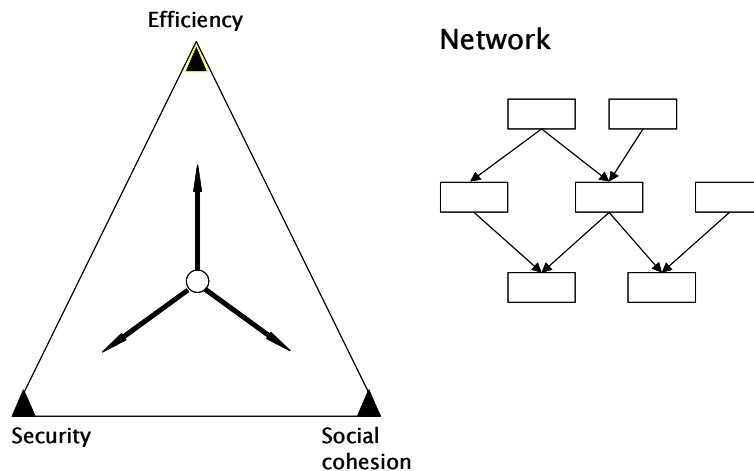
Hoewel het in eerste instantie de bedoeling was dat de resultaten van de Hotspot in beleid zouden worden verwerkt, is ook het effect op andere actoren belangrijk. Een planproces heeft betrekking op de rol van de provinciale overheid en niet op de andere actoren die uiteindelijk veel dominanter zijn. Misschien is de bewustwording van die andere actoren belangrijker dan de verwerking in het overheidsbeleid zelf.

Scenario's

Een andere door IC10 en A18 gedeelde bron van ervaring is het denken op basis van scenario's. Tot voor kort werd het denken hierover vooral ingedeeld in assen, zie voorbeeld onderstaand figuur.

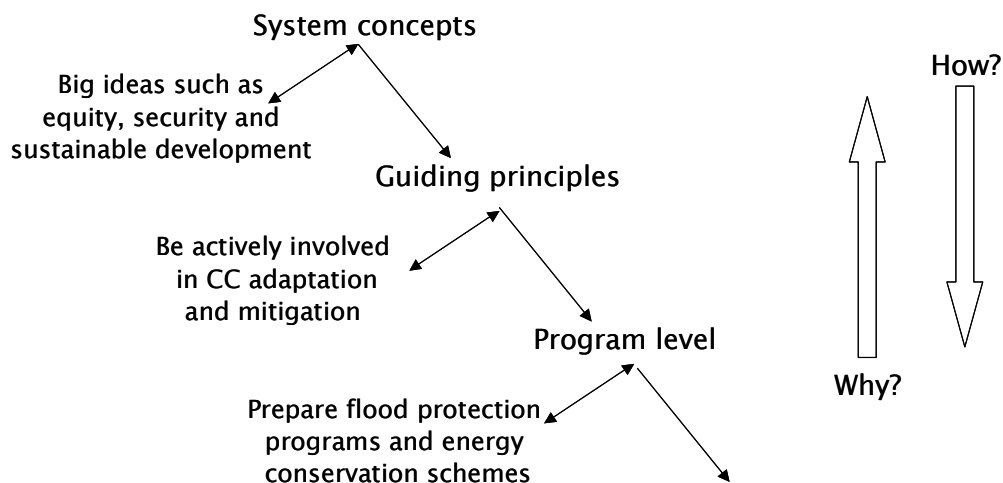
Het denken in assen is echter beperkt, omdat het hierbij in feite gaat om een viertal gefixeerde verhaallijnen. Tegenwoordig wordt steeds vaker met een driehoek (of trilemma) gewerkt. Dit geeft meer een spanningsveld weer dan het denken in termen van verhaallijnen, zie onderstaand figuur.

Bovenstaand figuur geeft een ander idee om de toekomst te zien. Het kan ook opgaan voor de provincie hoewel voor de provincie waarschijnlijk andere punten belangrijk zijn (duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en sociale cohesie).

Toekomst

Een andere manier van omgaan met de toekomst, gaat uit van een onderscheid in niveaus. Een persoon of organisatie heeft algemene ideeën over hoe hij of zij wil zijn, en die kunnen via "het bruggetje" van leidende principes in een concreet programma worden uitgewerkt.

Je kunt je dus steeds afvragen waarom je eigenlijk iets wilt en hoe je dat wilt bereiken. Het POP zit in de bovenstaande figuur op programma niveau; het geeft geen visionaire antwoorden, het is erg beheersmatig en 'past op de winkel'. Hier spelen ook bepaalde verhoudingen in het college, waar ieder z'n eigen boontjes dopt. Het POP mocht geen POP3 heten, want het moest "open" lijken en dat is meer dan POP2 kopiëren en iets uitbreiden.

Inspiratie

Gelet op het belang van inspiratie is het nuttig er iets meer over te zeggen, hoewel er niet veel wetenschappelijke kennis over is. Inspiratie is verdeeld in twee segmenten, namelijk inspiratie door en inspiratie voor iets.

Inspiratie door iets:

- Door verbondenheid met groter geheel (groter verhaal, universele waarden)
- Door intense ervaringen (fascinatie voor extremen)

Inspiratie voor iets (om ergens aan te beginnen):

- Doe eerst stapje terug, vervang "het hier en nu" door objectiverend perspectief
- Zoek aansprekende begrippen of rolmodellen ("helden")

Dit roept de vraag op wie voor de groep in Groningen rolmodel is? Dit is niet direct te zeggen, er zijn verschillende inspirerende mensen, mensen die beleidsvelden overschrijden, interdisciplinair werken.

Vervolg

IC10 zou zeer goed een rol kunnen spelen bij een Hotspot workshop. Het kan zijn dat een aantal methodische principes in het programma past (kwadranten, rechts onder).

Een relevant voorbeeld is landbouw sessie. Hoe zou de landbouw zich goed kunnen aanpassen aan klimaatverandering? De landbouw is een lastige sector, wil niet veranderen. Geprobeerd moet worden creativiteit los te krijgen in relatie tot klimaatverandering. Het gaat primair om ideeën, niet om draagvlak.

Bijlage Power Point Presentatie

Frame-based tools for communication on climate change adaptation

Joop de Boer (IVM, VUA)

Jeroen van der Sluijs (NW&S, UU)

Arjan Wardekker (NW&S, UU)

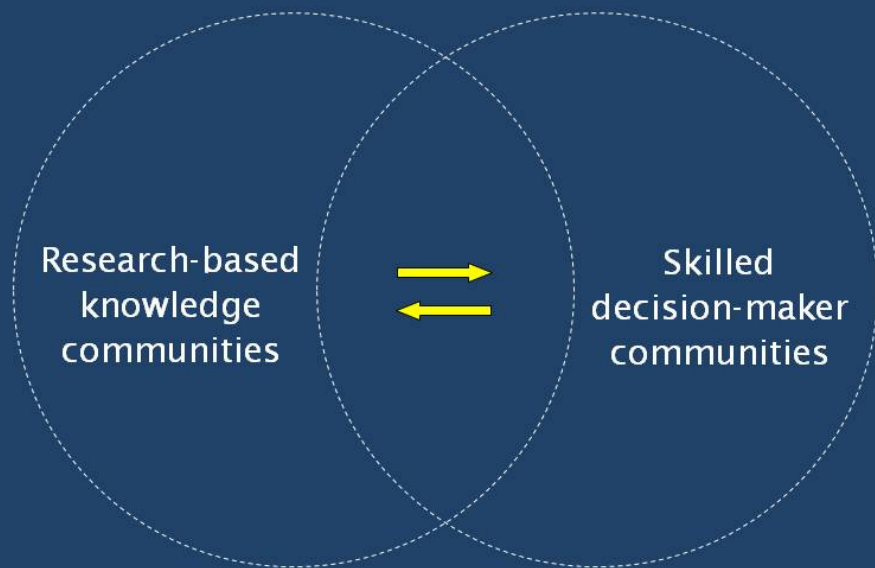
Rien Kolkman (CTW, UT)

Karen Buchanan (CTW, UT)

Anne van der Veen (CTW, UT)

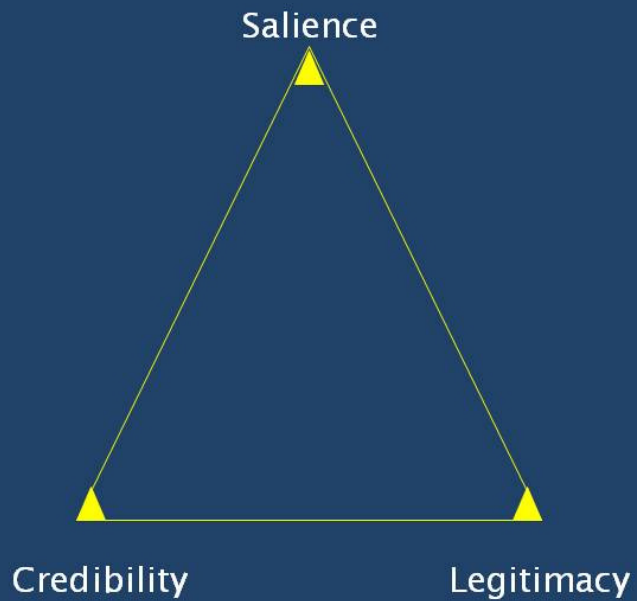

Two or more networks

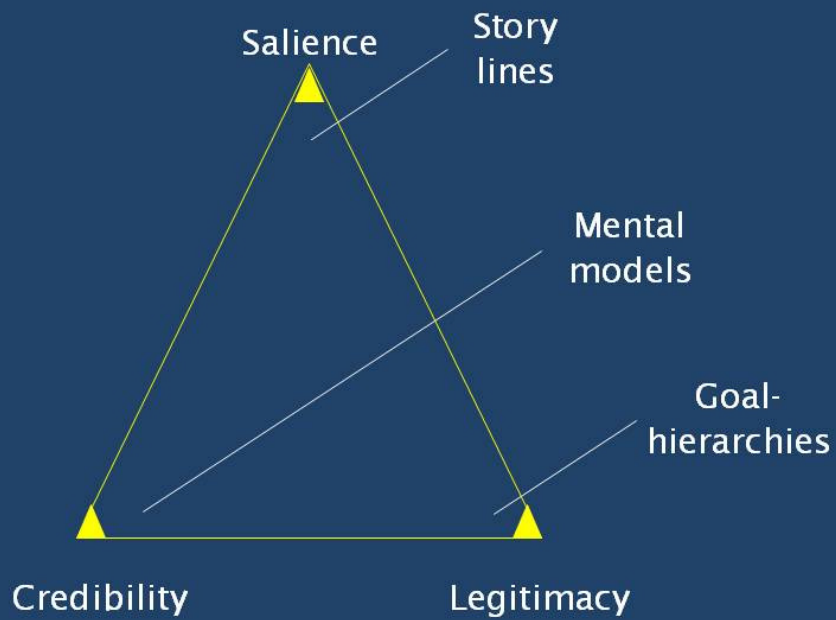
2

Three main qualities of information

3

Potential links with framing

4

Basic elements of decisions

	Preferences regarding possible outcomes
Beliefs about cause/effect relations	

Source: Thompson, J.D. (2003). Organizations in action: social science bases of administrative theory.

5

Types of decision issues

		Preferences regarding possible outcomes	
		<u>Certainty</u>	Uncertainty
Beliefs about cause/effect relations	<u>Certain</u>	<u>Computational strategy</u>	
	Uncertain		

Source: Thompson, J.D. (2003). Organizations in action: social science bases of administrative theory.

6

Types of decision issues

		Preferences regarding possible outcomes	
		Certainty	<u>Uncertainty</u>
Beliefs about cause/effect relations	<u>Certain</u>	Computational strategy	<u>Compromise strategy</u>
	Uncertain		

Source: Thompson, J.D. (2003). Organizations in action: social science bases of administrative theory.

7

Types of decision issues

		Preferences regarding possible outcomes	
		<u>Certainty</u>	Uncertainty
Beliefs about cause/effect relations	Certain	Computational strategy	Compromise strategy
	<u>Uncertain</u>	<u>Judgmental strategy</u>	

Source: Thompson, J.D. (2003). Organizations in action: social science bases of administrative theory.
8

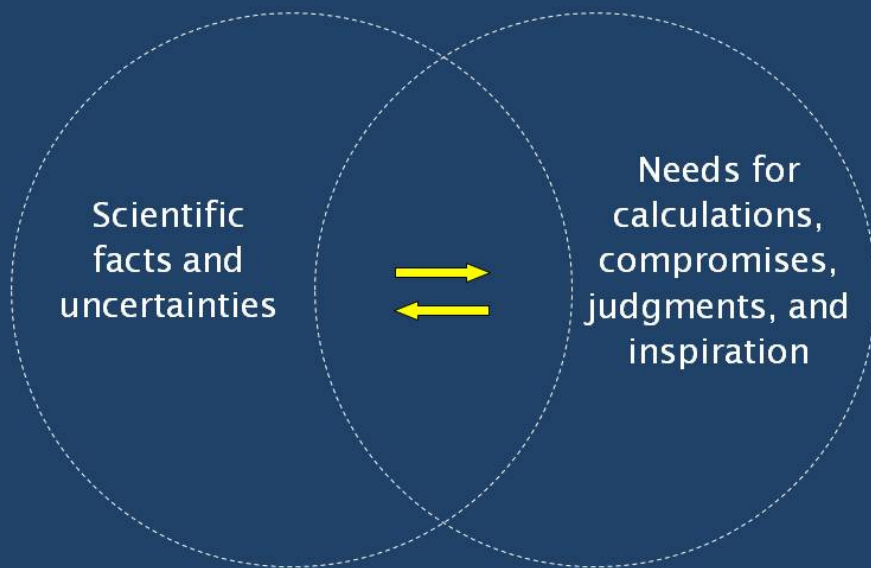
Types of decision issues

		Preferences regarding possible outcomes	
		Certainty	<u>Uncertainty</u>
Beliefs about cause/effect relations	Certain	Computational strategy	Compromise strategy
	<u>Uncertain</u>	Judgmental strategy	<u>Inspirational strategy</u>

Source: Thompson, J.D. (2003). Organizations in action: social science bases of administrative theory.
10

Demands on information and communication

11

Tools for decision issues

Computational strategy

Cost-benefit analysis tools
Multi-criteria analysis tools
Accounting tools and physical analysis tools

Compromise strategy

Participative tools, e.g. stakeholder analysis and focus groups
Argumentation support tools
Negotiation tools

Judgmental strategy

Scenario analysis tools, e.g. expert panels and simulation gaming
Model tools (biophysical, socio-economic, or integrated)
Checklists for judging model quality and uncertainties

Inspirational strategy

Cognitive aids, e.g. checklists for prompting new ideas
Development of learning-scenarios

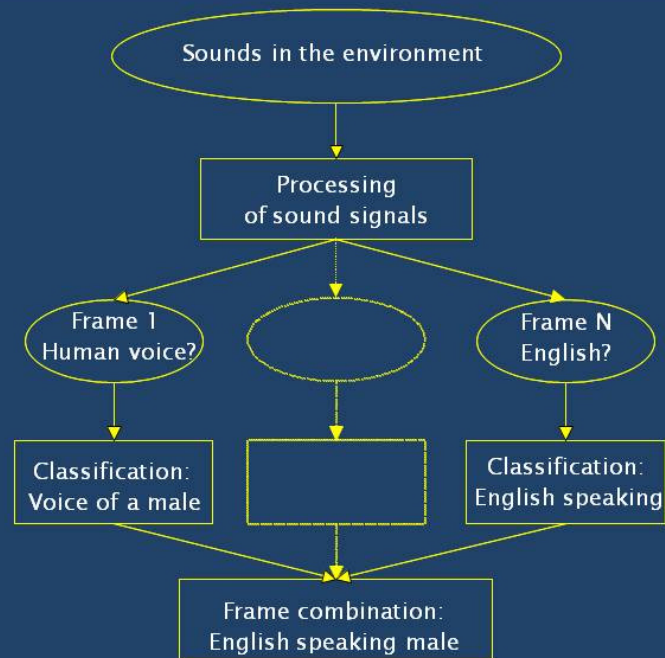
12

Our research questions (condensed)

- What frames are used?
- Do the frames function as aids or hindrances for communication and learning?
- How can communication and learning be improved?
- Which guidelines and practical tools are relevant for the various actors ?

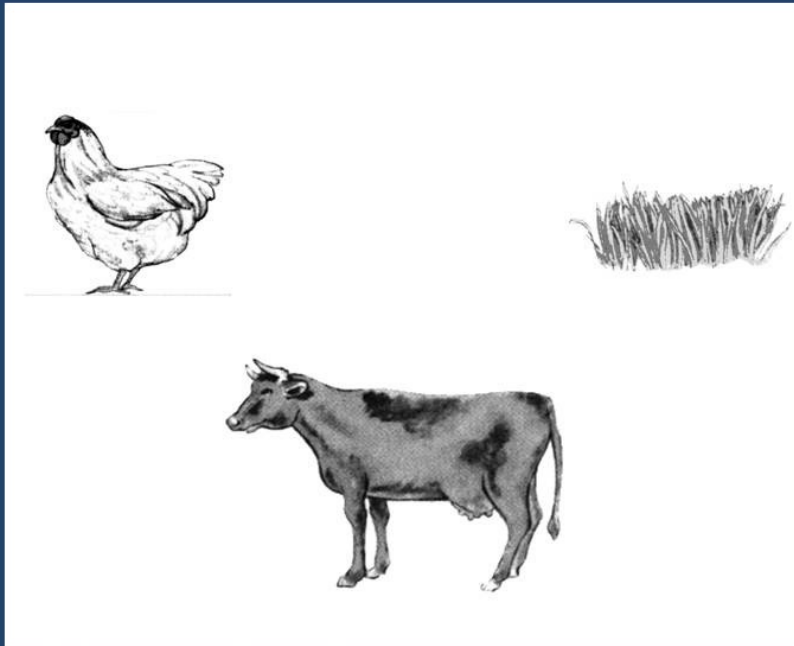
13

Frames and frame combinations

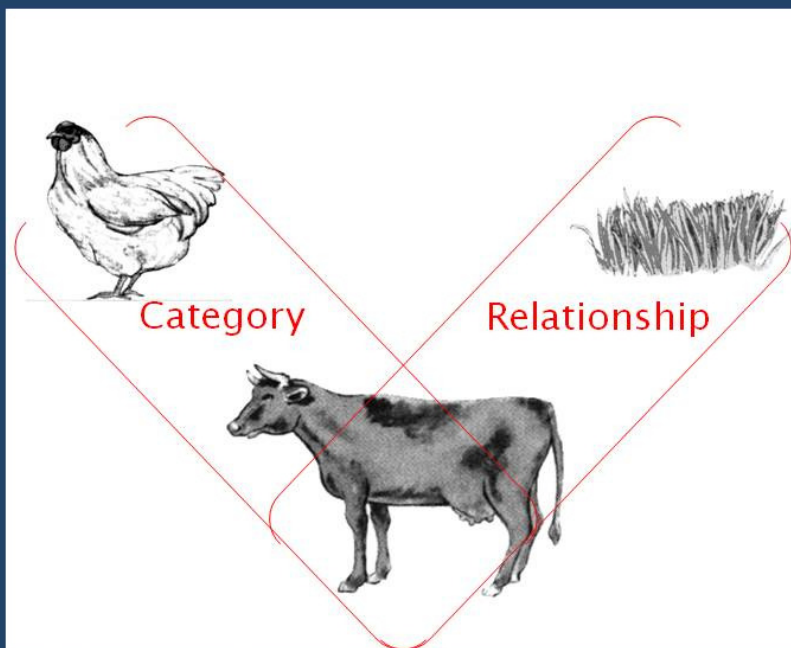
14

Pattern recognition: Which two go together?

Source: Nisbett (2003) The geography of thought: Why we think the way we do
15

Cultural differences in defaults

Source: Nisbett (2003) The geography of thought: Why we think the way we do
16

What frames are used?

Visible frames:

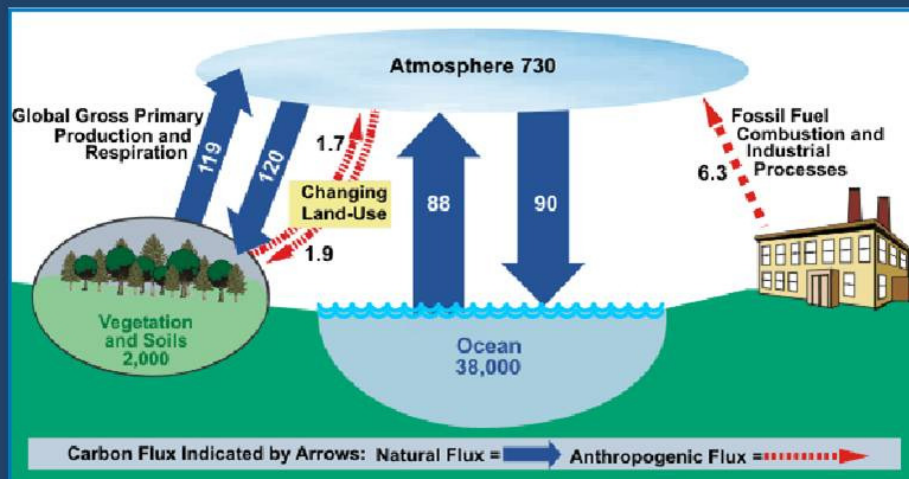
- Storylines
- Mental models (including checklists)
- Goal hierarchies (value trees)
- Argumentation schemes

Built-in frames:

- Formal models
- Cost benefit Analysis
- Dialogue
- Ethical frameworks

17

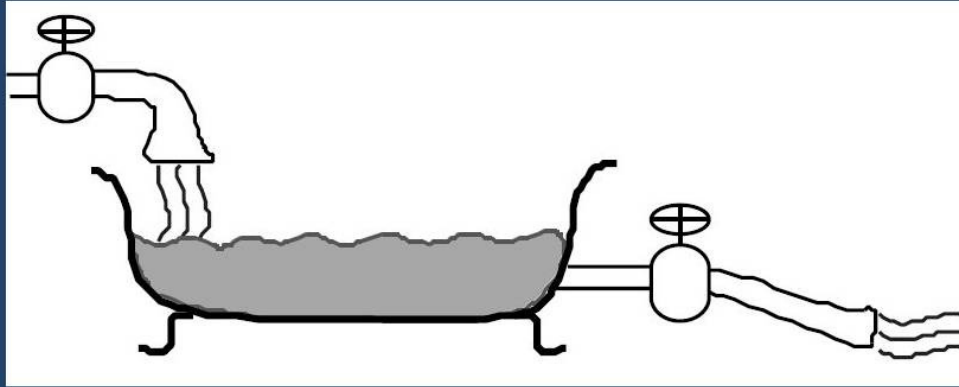
Annual Carbon Flows and Storage (billion metric tons)

Source: IPCC 2007

18

Water level rises when inflow exceeds outflow

Source: Sterman, J. D. & Booth Sweeney, L. (2007), *Climatic Change*, 80, 213-238.

19

Two intuitively different mental models

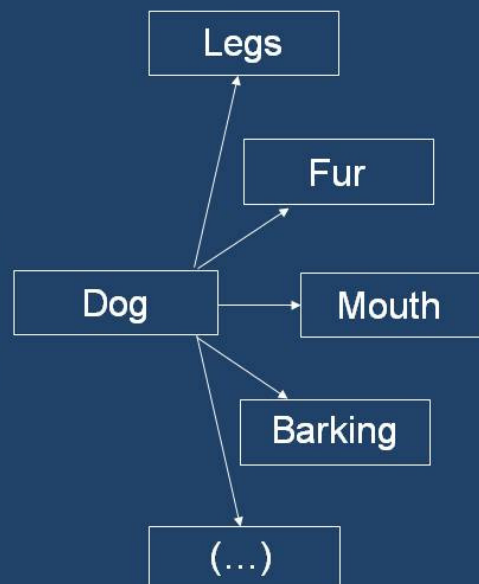

Preschool children have intuitions about the essential properties of living kinds, which distinguish them from artefacts

e.g. Keil, F. C. (2006). Explanation and understanding. *Annual Review of Psychology*, 57, 227-254.
20

Common cause model of living kinds

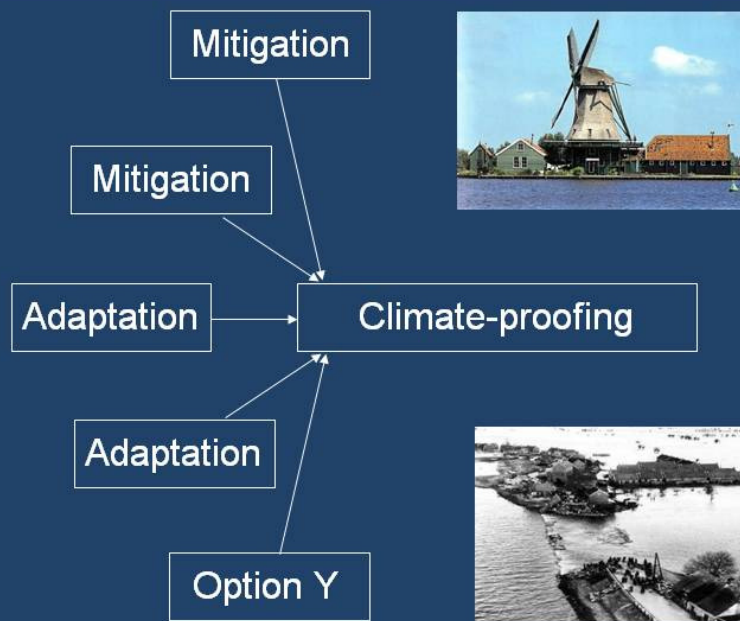

vrije Universiteit amsterdam

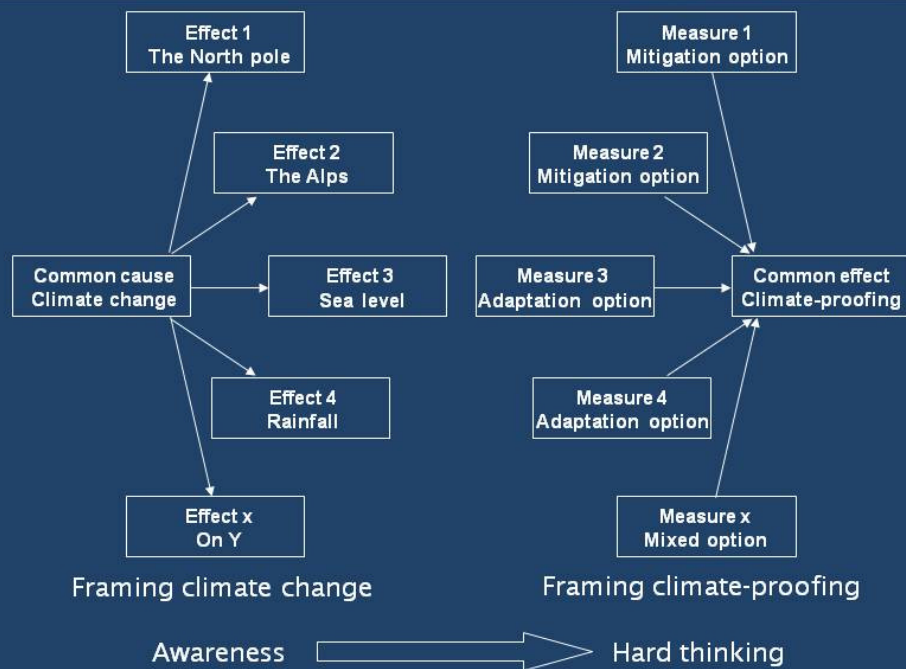
vrije Universiteit amsterdam

Climate-proofing as a common effect

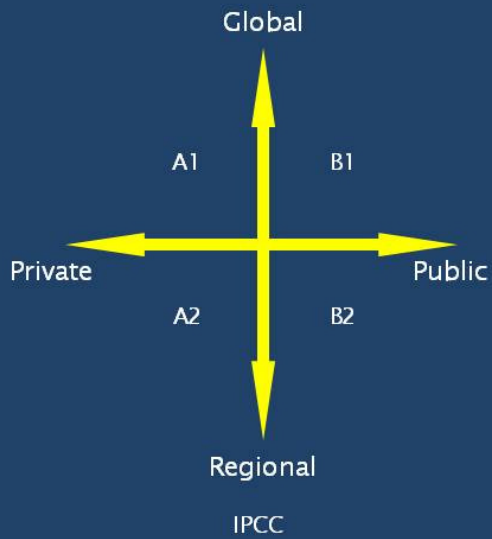
24

From awareness to "hard thinking"

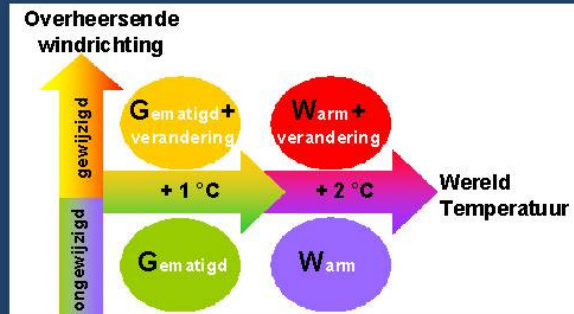
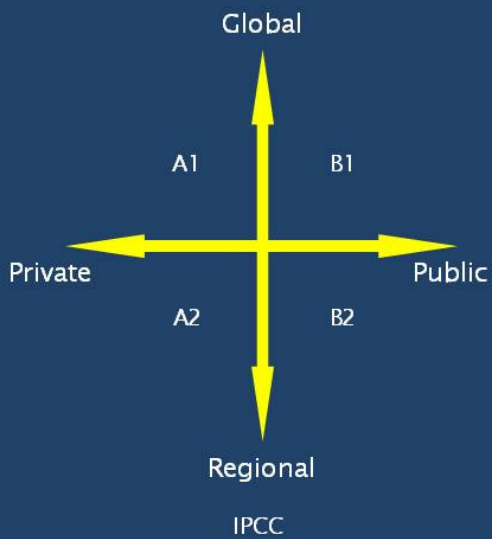
25

Leven met scenario's (2 assen benadering)

26

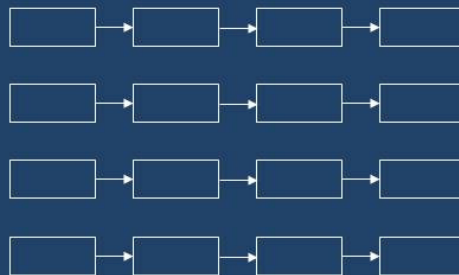
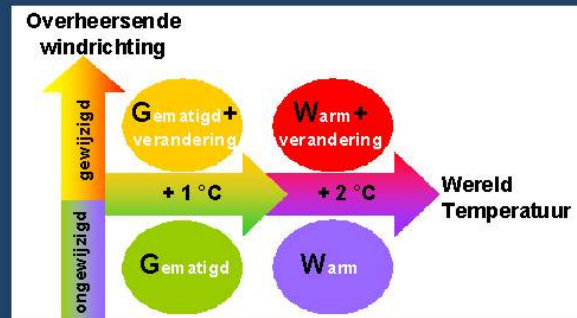
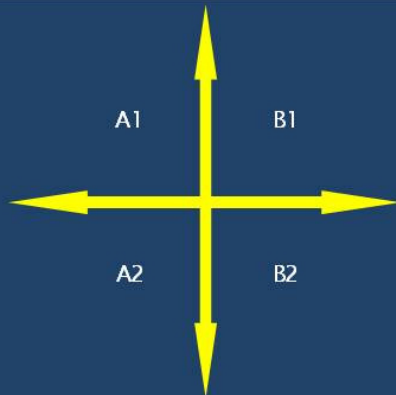
Meer scenario's

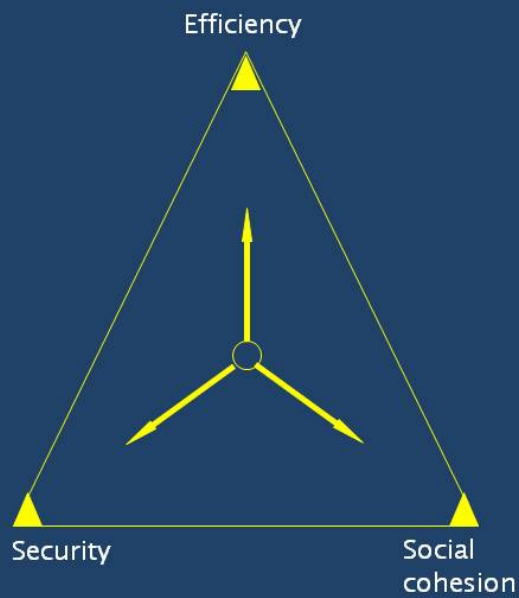
KNMI

27

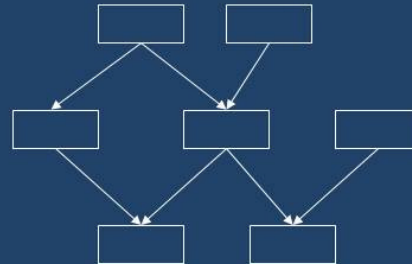
Scenario's als consistente verhaallijnen

Triangular approach

Network

29

Hierarchy of policy goals

30

Twee facetten van inspiratie

Inspiratie door

Inspiratie voor

31

Inspiratie

Inspiratie door

Inspiratie voor

- Verbondenheid met groter geheel (groter verhaal, universele waarden)
- Intense ervaringen (fascinatie voor extremen)

32

Inspiratie

Inspiratie door

Inspiratie voor

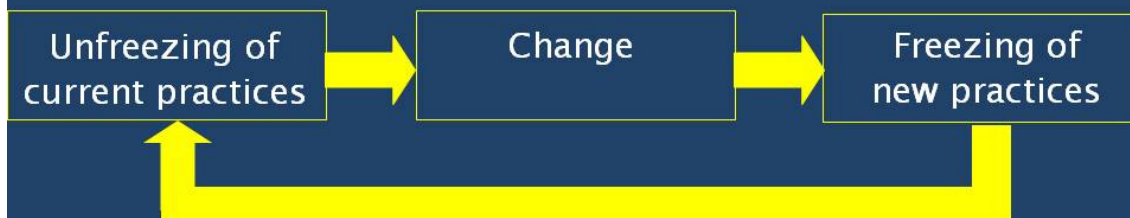

Buckminster Fuller

- “Hier en nu” vervangen door objectiverend perspectief
- Aansprekende begrippen of rolmodellen (“helden”)

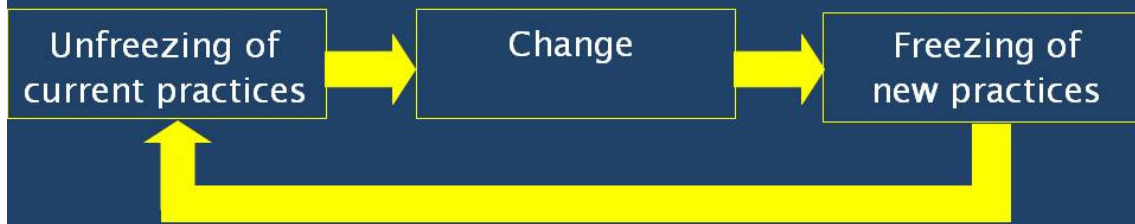
33

Reframing involves a real change

34

Unfreezing depends on 3 conditions:

Unfreezing requires:

- Discrepancy (current situation — reference value)
- Urgency (timelines and decision paths)
- Safety (psychological, social, political)